

Lezing 9: Zekerheid en technologie

“Wentel uw werken op den HEERE, en uw gedachten zullen bevestigd worden” (Spreuken 16:3)

Zekerheid wordt niet alleen gezocht in de onzichtbare dingen, ook in ons dagelijkse leven bouwen we het liefst zo veel mogelijk zekerheid in. Een belangrijk hulpmiddel daarbij is technologie. We vinden het heel normaal dat de weerapp ons een betrouwbare voorspelling geeft voor het komende uur, dat de lichten gaan branden als we de schakelaar indrukken en dat we bereik hebben om te appen of te bellen. Het kan dan best lastig zijn om als christen, vertrouwend op God, door het leven te gaan. En bovendien, hoe gaan we eigenlijk om met technologie die ons zoveel lijkt te beloven aan verbetering en zekerheid, terwijl er ook duidelijke schaduwkanten aan zitten?

Daarover leest u meer in het voorbereidingsartikel, dat geschreven is ter voorbereiding op de lezing over technologie en zekerheid. In de lezing denken we na over de zekerheid die we kunnen vinden in technologie en de mate waarin we ons vertrouwen op technologie kunnen stellen. Ook bespreken we de vraag hoe we ons moeten verhouden tot een opkomende ontwikkeling: het dataïsme.

Voor deze lezing hebben we prof. dr. M.J. de Vries uitgenodigd, hij zal op 2 mei 2024 *Deo Volente* zijn lezing voor ons uitspreken.

Aan de *lector* zijn de volgende vragen gesteld:

1. In hoeverre geeft technologische ontwikkeling zekerheid in onze maatschappij en het menselijk leven?
2. Wat is de rol van de technologische ontwikkeling die dataïsme heet in onze huidige tijd en welke invloed zal het mogelijk hebben op de toekomst?
3. Wanneer is er een conflict tussen het vertrouwen op God en het vertrouwen op technologie?

Hoe moeten we vormen van nieuwe technologie duiden en wat houden ze precies in? In het voorbereidingsartikel gaat Matthias in op een nieuwe vorm van technologie: *Artificial Intelligence (AI)*.

Christen-zijn en *Artificial Intelligence*

Moeten christenen zich bezighouden met technologische verandering of alleen met de kern van hun geloof?

Als christenen is het belangrijk om een evenwicht te vinden tussen technologische veranderingen en de kern van ons geloof. Technologie kan op veel manieren ons dagelijks leven beïnvloeden en biedt nieuwe mogelijkheden en uitdagingen. Het kan gebruikt worden als een instrument om ons geloof te verdiepen, anderen te dienen en het evangelie te verspreiden. Tegelijkertijd kan overmatige afhankelijkheid van technologie afleiding veroorzaken en ons afleiden van wat echt belangrijk is.

Het is van cruciaal belang dat we ons blijven richten op de kern van ons geloof: onze relatie met God, onze naastenliefde en ons getuigenis van Christus. Dit betekent dat we tijd moeten besteden aan gebed, Bijbelstudie, aanbidding en het actief deelnemen aan een geloofsgemeenschap. Het betekent ook dat we ons moeten inzetten voor gerechtigheid, compassie en het liefhebben van onze medemensen.

Tegelijkertijd kunnen we technologische veranderingen omarmen en benutten om ons geloof te ondersteunen en uit te dragen. We kunnen gebruikmaken van digitale middelen om de Bijbel te bestuderen, christelijke gemeenschappen te verbinden, te leren van theologische bronnen en het evangelie te delen met anderen. Technologie kan ons helpen om informatie te verkrijgen en te verspreiden, communicatie te vergemakkelijken en nieuwe manieren te vinden om anderen te dienen.

Het is dus niet zozeer een kwestie van of/ of, maar eerder een kwestie van balans en prioriteiten stellen. We moeten ons bewust zijn van de invloed van technologie op ons leven en geloof, en ervoor zorgen dat het ons niet afleidt van de essentie van ons geloof. Door ons te richten op de kern van ons geloof en tegelijkertijd verstandig gebruik te maken van technologie, kunnen we een evenwichtige benadering vinden die ons helpt om te groeien

in ons geloof en tegelijkertijd relevant te zijn in de moderne wereld.

Het bovenstaande genuanceerde antwoord op de gestelde vraag is niet een lang, weloverwogen antwoord. Het was er zelfs binnen enkele seconden. En dat alles had iedereen zelf kunnen bedenken. Ik bedoel: zelf kunnen laten bedenken. Met ChatGPT.

Tekst: Matthias Kraaij

Artificial intelligence

Iedereen heeft vast wel eens ChatGPT gebruikt, maar wat is het doel ervan? OpenAI, de eigenaar en ontwikkelaar van ChatGPT, is een Amerikaans commercieel bedrijf dat als missie heeft “to ensure that artificial general intelligence benefits all of humanity” (OpenAI, z.d.) waarbij zij met *artificial general intelligence* intelligente autonome systemen bedoelen, die slimmer en beter zijn dan mensen in het uitvoeren van taken, zoals bijvoorbeeld werk. Dit klinkt in eerste instantie veelbelovend, maar het is goed om te beseffen dat AI nooit neutraal en waardenvrij is. Daarom is het verstandig om kritisch te reflecteren vanuit welke mens- en maatschappijvisie een product als ChatGPT ontwikkeld is en welke gevolgen dit heeft voor keuzes die gemaakt worden bij het ontwikkelen van dit product. Bij het gebruiken van de ChatGPT software is namelijk te merken dat de ontwerpkeuzes doorwerken in het product, bijvoorbeeld dat de normen voor wat wenselijk en niet wenselijk is, bepaald zijn door OpenAI, en bijvoorbeeld niet gebaseerd zijn op de Bijbel. Een antwoord van ChatGPT kan wel qua normen op de Bijbel gebaseerd zijn, maar dan moet daar specifiek in de vraag om gevraagd worden.

Maar hoe moeten we als christen omgaan met de huidige technologie en in het bijzonder *AI*? In Genesis 1:27 lezen we dat de mens naar Gods beeld geschapen is: “En God schiep den mens naar Zijn beeld; naar het beeld Gods schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen”. Later in Genesis krijgt de mens de opdracht om de aarde te bewerken en te onderhouden. Hieruit volgt dat de mens dingen kan maken.

De Amerikaanse theoloog Philip Hefner noemt de mens daarom een *created co-creator*: wat de mens creëert, is een afspiegeling van wie de mens is en indirect van wie God is. Hefners visie is veel bekritiseerd en de vele voorbeelden van misbruik, onrecht en roofbouw op de natuur laten zien dat niet alles wat de mens maakt ter ere van God is. Hefners visie houdt christenen wel een spiegel voor als leidraad voor je leven: dat God alles gemaakt heeft en alles in zijn hand heeft (Psalm 8:4-5). Dit geldt dus ook voor *AI* (*AI theoloog*, 2022).

De mogelijkheden van AI

Maar *AI* houdt mensen ook een andere spiegel voor en reflecteert op wie wij zelf zijn en wat wij doen. *AI* kan op veel terreinen al hetzelfde als wat mensen kunnen en vaak kan het dit ook nog eens veel beter. De *AI* van Googles AlphaGo was bijvoorbeeld in 2016 al in staat om de wereldkampioen Go, het bordspel dat bekendstaat als het moeilijkste bordspel ter wereld, te verslaan. In 2010 dachten geleerden nog dat het minimaal vijftig jaar zou duren voordat dit mogelijk zou zijn. Concluderend, *AI* kan op steeds meer fronten dingen beter, sneller en efficiënter uitvoeren dan mensen (*AI theoloog*, 2022).

Het is mooi om te zien wat er met *AI* mogelijk zou kunnen zijn of al mogelijk is, bijvoorbeeld een gerobotiseerde arts. Zo is zo'n arts nooit moe, is altijd van de laatste ontwikkelingen op de hoogte en kan daardoor een betere diagnose

stellen. De vraag die hier direct op volgt is: Waar blijft de mens? Wordt de mens onderdeel van een systeem? De mens moet een subject blijven en techniek moet een middel blijven, niet andersom. Het is een lastige vraag wanneer die grens overschreden wordt. In ieder geval moet gelden dat techniek nooit een doel op zichzelf mag worden, zodat de mens zijn subjectiviteit verliest. De mens moet de regie in handen houden, anders wordt de grens overschreden.

AI bestaat al best een tijd, alleen wordt het de laatste jaren steeds meer en meer gebruikt en wordt *AI* ook creatiever, voor zover dat kan.

Google gebruikt bijvoorbeeld al jaren alle informatie die zij krijgt van haar gebruikers om gepersonaliseerde advertenties te laten zien. Ook de overheid gebruikt al volop *AI*, bijvoorbeeld in het verkeer. Allerlei gegevens over drukte op de weg, files en omleidingen kunnen met *AI* snel en makkelijk worden verzameld en geanalyseerd. Weggebruikers horen daarom snel welke plekken ze beter kunnen vermijden.

Technologie in het algemeen heeft ervoor gezorgd dat het Woord steeds sneller verspreid is over de aarde en ook *AI* zou hier een bijdrage aan kunnen leveren. *AI* kan ook Bijbelse onderzoeken helpen (Musonda, 2023).

De gevaren van AI

Toch hebben technologische ontwikkelingen ook een duidelijke, nadelige kant: het zich verheffen van de mens tegen God. Al duizenden jaren geleden probeerde de mens door middel van techniek zich tegen God te verzetten en haar eigen plan uit te voeren. De toren van Babel was een staaltje techniek, zodat de mensheid bij elkaar kon blijven terwijl God anders geboden had: “Zijt vruchtbaar en vermenigvuldigt, en vervult de aarde!” (Genesis 9:1).

Door de interactie tussen mens en *AI* worden er altijd morele keuzes gemaakt. Daarmee is *AI* (en technologie in het algemeen) nooit neutraal. Er is dus altijd een mens nodig die eindverantwoordelijk is voor het resultaat en het overzicht behoudt. Het toeslagenschandaal laat dat goed zien. Daar werd *AI* gebruikt door algoritmes die allerlei data aan elkaar koppelden. Die voorspellingen werden beschouwd als de waarheid en er was niemand die controleerde of dat wel klopte. Het toeslagenschandaal laat zien hoe technologie ons beïnvloedt: we gaan ervanuit dat het klopt want er liggen berekeningen aan ten grondslag. In onze samenleving ligt er veel nadruk op efficiëntie. *AI* is erg efficiënt en daarom is de inzet daarvan zo verleidelijk.

Naast deze vorm van gebruik van *AI*, kan *AI* in de toekomst ook ons gaan gebruiken. *AI* kan namelijk leiden tot computers die slimmer zijn dan mensen en tot het verspreiden van onwaarheden en propaganda. In hoeverre zogenoemde superintelligentie werkelijkheid gaat worden, verschillen de meningen van wetenschappers, maar het is zeker dat *AI* een stap is naar superintelligentie. Ten voorbeeld: een superintelligente robot zou mensen kunnen manipuleren om dingen voor hem te doen en met het verdiende geld nieuwe robots kunnen maken. Ook zou een robot mensen kunnen uitschakelen als zijn taak daardoor makkelijker of efficiënter gaat (Vaandrager, 2023).

AI confronteert ons met de vraag wie wij, mensen, zijn. Juist wat het mensbeeld betreft, heeft het christendom veel te bieden. De Bijbel reikt ons een robuust mensbeeld aan. Wij zijn meer dan alleen materie, we hebben een ziel, we zijn door God geschapen. Dat biedt houvast in tijden waarin alles onder druk staat, en kan ons beschermen tegen dehumanisering (Esselink, 2022).

Aanbevelingen

Zorgen voor een verantwoord gebruik van *AI* is essentieel voor christenen als het gaat om kwesties van ethiek en moraliteit. Als christenen moeten we verantwoordelijkheid nemen voor de technologie die we maken en gebruiken, net zoals we verantwoordelijk zijn voor de zorg voor het milieu. Dit kan door te leren over en te bezinnen op de mogelijkheden van *AI*. Met techniek kan je namelijk altijd meerdere kanten op. Een vliegtuig kan gebruikt worden om personen en goederen te vervoeren, maar kan ook ingezet worden als een moordwapen. Techniek is daarom tot op zekere hoogte neutraal, maar vraagt wel om het maken van keuzes van degene die de techniek gebruikt. Hier ligt niet direct een rol voor de producent en de ontwerper van techniek: deze personen moeten niet de keuze maken hoe een bepaalde techniek kan worden ingezet.

Verder moeten we rekening houden met de invloed van onze technologische creaties op de wereld om ons heen. Ook als we de techniek niet gemaakt hebben, moeten we rekening blijven houden met wat het gebruik van de technologie voor gevolgen heeft voor de wereld om ons heen. Zoals in dit artikel aangetoond, kan het gebruik van *AI* op verschillende fronten erg nuttig zijn. Wel zijn er zoals altijd keerzijden van een bepaalde techniek. Ook daar moeten we ons bewust van zijn. Als *AI* in de toekomst steeds verder de grenzen opzoekt, moeten we vragen blijven stellen over in hoeverre wij hierin mee kunnen gaan. Om het concreter te maken kunnen we techniek toetsen aan de tien geboden. Heel praktische vragen kunnen gesteld worden met betrekking tot een bepaalde technologie: Stellen we ons vertrouwen erop (eerste gebod)? Leidt die techniek tot een oppervlakkig spreken over God (derde gebod)? Zijn we van slag wanneer we haar niet kunnen gebruiken en bijvoorbeeld een ogenblik offline zijn (vierde gebod)? Heeft ze een

